

CRNA GORA
SKUPŠTINA
Odbor za ljudska prava i slobode
Broj: 00-72/22-3/
EPA 429 XXVII
Podgorica, 21. jul 2022. godine

SKUPŠTINI CRNE GORE

PODGORICA

Na osnovu čl. 69 i 162 Poslovnika Skupštine Crne Gore Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore sa 22. i Nastavka 22. sjednice, održanih 8. i 9. juna 2022. godine podnosi Skupštini

IZVJEŠTAJ

O RAZMATRANJU POSEBNOG IZVJEŠTAJA „UTICAJ MJERA ZA SPREČAVANJE ŠIRENJA VIRUSA COVID-19 NA MENTALNO ZDRAVLJE DJECE U CRNOJ GORI“

koji je Skupštini Crne Gore podnio Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore u skladu sa članom 48 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore

Odbor za ljudska prava i slobode na 22. i Nastavku 22. sjednice, održanim 8. i 9. juna 2022. godine, kao nadležni odbor, razmotrio je Poseban izvještaj „Uticaj mjera za sprečavanje širenja virusa COVID-19 na mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori“, koji je Skupštini Crne Gore podnio Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore u skladu sa članom 48 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore.

- U uvodnim napomenama savjetnica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore informisala je:
- da je istraživanje o uticaju virusa COVID-19 na mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori urađeno početkom 2021. godine, uz podršku UNICEF-a, u okviru Evropske mreže ombudsmana za djecu;
 - da je probleme sistema i izazove sa kojima se suočavamo kad su djeca u pitanju korona samo stavila u prvi plan;
 - da je u Posebnom izvještaju prikazan uticaj mjera za sprečavanje širenja virusa COVID-19 na mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori, posmatrano kroz ostvarivanje prava na obrazovanje, slobodno vrijeme i kroz nasilje nad/među djecom;
 - da preporuke i zaključci ukazuju na slabosti našeg sistema, a ograničavajuće mjere su dodatno ukazale na te probleme;
 - da su obuhvatili različite kategorije djece- djecu koja pohađaju I i II razred osnovne škole, djecu koja pohađaju VIII i IX razred osnovne škole i djecu koji pohađaju III i IV razred srednje škole;
 - da je kvalitativno istraživanje obuhvatilo ranjive kategorije djece - djecu sa smetnjama u razvoju i djecu bez roditeljskog staranja;
 - da su realizovali fokus grupe sa djecom bez roditeljskog staranja u Dječjem domu „Mladost“ u Bijeloj koja su imala potpuno drugačiji režim u odnosu na djecu opšte populacije, jer su dugi vremenski period bili potpuno izolovani i da su vaspitači u Domu istovremeno radili sa 15 djece;
 - da i pored pohvala sistemu i Ministarstvu prosvjete što se u kratkom periodu organizovalo i prešlo na sistem onlajn nastave, treba ukazati da ne postoji zakonom definisan pojam onlajn nastave što izaziva višestruke nejasnoće za djecu, njihove roditelje i nastavni kadar, kako u pogledu organizacije i realizacije obrazovno-vaspitnog rada, tako i načina izvođenja obrazovnog programa;
 - da je redovan nastavni proces samo prebačen u onlajn nastavu, a mnoge nastavne jedinice se ne mogu izvoditi van učionice bez ozbiljne izmjene i adaptacije;

- da je dovedena u pitanje dostupnost obrazovanja za svu djecu, jer i pored toga što se garantuje da je osnovno obrazovanje besplatno i svima dostupno, pod znakom pitanja je bilo koliko je dostupno, da li je svima jednako dostupno i kakav je kvalitet obrazovanja;
- da je nedovoljna usklađenost postojećih nastavnih planova i programa, i pored određenih uputstava i preporuka da se prilagode onlajn modelu predavanja, stvorila dodatni teret nastavnicima i učenicima i dovela do neujednačenosti u izvođenju nastave;
- da nijesu revidirani nastavni programi, što je opteretilo djecu, a roditelji su preuzeli veliki dio obrazovnog procesa na sebe i gotovo zamijenili učitelja u mnogim fazama, posebno kod učenika mlađe uzrasne dobi;
- da su djeca više od 80% dana provodila onlajn;
- da djeca nemaju dovoljne, dostupne i adekvatne servise podrške ni u obrazovnom sistemu, jer je loše regulisana organizacija psihološko-pedagoških službi;
- da posljedice obrazovnog procesa tokom pandemije već sada vidimo, jer još uvijek nije revidiran nastavni program, časovi su skraćeni sa 45 na 30 minuta, a đaci su dosta toga propustili;
- da je zbog izmijenjenih okolnosti povećana netrpeljivost među djecom i u porodici;
- da su djeca sa smetnjama u razvoju bila potpuno zaboravljena prilikom donošenja prvih mjera, ali je, na inicijativu Zaštitnika, to brzo ispravljeno;
- da djeca imaju sve slojevitije probleme i da u zdravstvenom sistemu nije najbolje regulisana podrška djeci i mladima;
- da u okviru lokalnih samouprava nema servisa podrške koji bi podržavali djecu i tinejdžere u određenim životnim prilikama;
- da su Centri za socijalni rad veoma slabih kapaciteta i da se najviše oslanjamo na obrazovni sistem, pa je potrebno ojačati psihološko-pedagoške službe i prosvjetne radnike;
- da bi bilo važno da se aktivnije bavimo mentalnim zdravljem djece, jer rana intervencija može prevenirati mnoge kasnije probleme i
- da se o mentalnom zdravlju djece razgovaralo i na plenarnoj sjednici Skupštine Crne Gore prije nekoliko godina, a preporuke u ovom Izvještaju su gotovo identične sa tada datim preporukama i očekuje se da će nadležne institucije realizovati preporuke Zaštitnika.

Nakon uvodnih napomena predstavnice predlagača i rasprave, Odbor je jednoglasno (sa sedam glasova „za”) podržao Poseban izvještaj „Uticaj mjera za sprečavanje širenja virusa COVID-19 na mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori” i odlučio da predloži Skupštini da, saglasno članu 162 stav 2 Poslovnika Skupštine, donese sledeći

ZAKLJUČAK

1. Prihvata se Poseban izvještaj „Uticaj mjera za sprečavanje širenja virusa COVID-19 na mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori“.
2. Skupština Crne Gore pozdravlja izradu Posebnog izvještaja „Uticaj mjera za sprečavanje širenja virusa COVID-19 na mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori“ realizovanu uz finansijsku podršku UNICEF-a u okviru zajedničkog projekta Evropske mreže ombudsmana za djecu i ocjenjuje da je isto veoma značajno iz razloga što, po mišljenju stručnjaka, mentalno zdravlje djece ima bitno drugačiji karakter od mentalnog zdravlja odraslih, primarno zbog jedinstvenih razvojnih prekretnica koje djeca doživljavaju.
 Takođe, Skupština pozdravlja posvećenost Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore ovoj oblasti s obzirom na to da je Zaštitnik 2019. godine sačinio i Skupštini Crne Gore dostavio Poseban izvještaj „Mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori“ povodom čijeg razmatranja je Skupština donijela Zaključak (u 11 tačaka).

3. Skupština Crne Gore konstatuje da je pandemija kovida-19 negativno uticala na uslove života djece i pristup obrazovanju, usluge specijalne njege i medicinsko-socijalne usluge za djecu, naročito djecu iz porodica koje su u nepriviligovanom položaju i djecu sa smetnjama u razvoju, što je konstatovano i u Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori za 2021. godinu.
Stoga, Skupština ukazuje na potrebu produbljivanja multisektorske saradnje, koordiniranog djelovanja i odgovornosti svih nadležnih subjekata u oblasti mentalnog zdravlja djece, za šta su ključni resori zdravlja, prosvjete i socijalne zaštite.
4. Skupština zaključuje da (ne) ostvarivanje prava djece u različitim oblastima, kao što su zdravlje, obrazovanje, porodični odnosi, socijalni status, slobodno vrijeme, odnosno svako od njih pojedinačno i/ili različita prava u kumulaciji utiče na mentalno zdravlje i mentalni razvoj djeteta. Stoga, analiza ove teme i dobijeni rezultati pokazuju kakav je stvarni uticaj ograničavajućih mjera na mentalno zdravlje djece, što će pomoći u savladavanju situacije u budućnosti.
Takođe, Skupština je uvjerena da će zapažanja sadržana u Izvještaju i preporuke Zaštitnika pomoći donosiocima odluka da buduće mjere kreiraju u skladu sa najboljim interesom djece, te da prilikom kreiranja mjera i strategija ne izgube iz vida pravovremeno pružanje pomoći djeci i mladima u riziku kako bi se razvila i ojačala otpornost i ublažio uticaj sadašnje situacije na razvoj i mentalno zdravlje djece i mladih.
5. Skupština ocjenjuje da pandemija izazvana širenjem virusa COVID-19 predstavlja dodatni rizik koji vodi ka poremećajima mentalnog zdravlja djece, a nadležni organi nijesu uspostavili metodologije procjene uticaja donijetih mjera na ostvarivanje prava djece, sa posebnim osvrtom na ranjive kategorije. Takođe, djeca nijesu bila uključena u kreiranje i donošenje ograničavajućih mjera koje se odnose direktno na njih.
Između ostalog, uočena je nedovoljna pravna uređenost zaštite mentalnog zdravlja djece tokom pandemije kroz nacionalnu regulativu (zakoni, pravilnici, protokoli o postupanju) i potreba za njihovim usaglašavanjem sa međunarodnim standardima, sa posebnim osvrtom na najbolji interes djeteta.
6. Skupština je upoznata da je Zaštitnik uočio nedovoljnu posvećenost realizovanju programa promocije važnosti mentalnog zdravlja djece od strane svih sektora i na svim nivoima, tokom pandemije, na način prilagođen djeci.
Takođe, evidentan je nedovoljan broj programa podrške i usluga u lokalnoj zajednici djeci i porodici, usmjerenih na adekvatan rast i razvoj, u skladu sa individualnim mogućnostima i potrebama, kao i neadekvatna dostupnost postojećih servisa podrške u okviru obrazovnih, zdravstvenih i socijalnih ustanova.
Stoga Skupština ocjenjuje da je neophodno uspostaviti i osnažiti različite servise podrške djeci i porodici usmjerene na prevazilaženje izazova i problema prouzrokovanih mjerama za suzbijanje širenja virusa COVID-19, kao i da je potrebno servise podrške učiniti dostupnim svojoj djeci, na njima pristupačan i prilagođen način.
7. Skupština ocjenjuje značajnom rad nacionalne SOS linije za podršku djeci i roditeljima i razvoj socio-emocionalnih vještina u okviru svakodnevnog obrazovanja u školama, što se realizuje uz podršku Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori. Takođe, važnim smatra i škole roditeljstva i nedavno razvijenu aplikaciju Bebbo, namijenjenu roditeljima djece uzrasta do šest godina, koje takođe podržava UNICEF i kroz koje se promoviše mentalno zdravlje porodica.
Skupština poziva nacionalne i lokalne vlasti da ove vrste intervencija učine održivim i dostupnim svakom djetetu i porodici u Crnoj Gori i da uspostave nove usluge za podršku mentalnom zdravlju i dobrobiti svakog djeteta i porodice u Crnoj Gori.

8. Skupština poziva nadležne organe na unapređenje međusektorske saradnje u promociji, prevenciji i podršci djeci tokom pandemije u cilju očuvanja njihovog mentalnog zdravlja i ukazuje da prilikom donošenja ograničavajućih mjera usmjerenih na suzbijanje širenja virusa COVID-19 posebnu pažnju treba usmjeriti na analizu uticaja određene mjere na rast i razvoj djeteta, odnosno ostvarivanje garantovanih prava djeteta i obezbijediti učestvovanje djece u kreiranju i donošenju mjera koje ih se tiču.
9. Skupština ohrabruje nadležne organe da, u skladu sa realnim mogućnostima i raspoloživim finansijskim sredstvima, preduzmu aktivnosti na realizaciji preporuka Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore sadržanih u Posebnom izvještaju „Uticaj mjera za sprečavanje širenja virusa COVID-19 na mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori”.
Takođe, Skupština poziva nadležne organe da u najkraćem mogućem roku preduzmu mjere na realizaciji preostalih nerealizovanih preporuka Zaštitnika sadržanih u Izvještaju „Mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori“.
10. Skupština Crne Gore će preko nadležnog Odbora za ljudska prava i slobode, u okviru kontrolne i nadzorne uloge, pratiti realizaciju preporuka Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore upućenih nadležnim državnim organima, sadržanih u Posebnom izvještaju „Uticaj mjera za sprečavanje širenja virusa COVID-19 na mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori“, kao i realizaciju ovog Zaključka.
11. Skupština će Zaključak dostaviti Vladi Crne Gore, Savjetu za borbu protiv virusa COVID-19, Savjetu za prava djeteta, Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Ministarstvu zdravlja, Ministarstvu prosvjete, Ministarstvu pravde, Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, Ministarstvu javne uprave, Ministarstvu evropskih poslova, Zavodu za udžbenike i nastavna sredstva, Zavodu za školstvo, Agenciji za elektronske medije, Zajednici opština Crne Gore, Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori i Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori.

Za izvjestioca Odbora na sjednici Skupštine određen je poslanik dr Albin Ćeman, član Odbora.

PREDSJEDNIK ODBORA

Jovan Jole Vučurović